

Milica Mihaljević

Barbara Štebih Golub

Mocijska tvorba u hrvatskome i srpskome jeziku

U radu se mocijskoj tvorbi pristupa sa sociolingvističkog i leksikografskog stajališta. Analiziraju se hrvatski i srpski radovi o mociji, zastupljenost mocijskih tvorenicu u korpusu hrvatskoga i srpskoga jezika te se njihova uporaba uspoređuje. Također se analizira i uspoređuje leksikografska obradba mocijskih tvorenicu u dvama jezicima. Zaključuje se da se u hrvatskome češće upotrebljavaju ženske mocijske tvorenice, ali se u srpskoj leksikografskoj praksi one češće nalaze u posebnome rječničkom članku.

0. Proučavanje mocije i u kroatistici i u serbistici ima dugu tradiciju. U literaturi nalazimo tako i mnogobrojne definicije mocije.

U Simeonovu *Enciklopedijskom rječniku lingvističkih naziva* (1969) nalazimo samo vrlo kratku definiciju mocije: „Moviranje (njem. Movierung) – tvorba imenica ž. roda izvođenjem od oblika za m. rod pomoću posebnih nastavaka, npr. nj. **-in**: *Ärzt-in, Bäuer-in, Genoss-in*; usp. u hs. *kum-a, susjed-a*¹ (često uz promjenu naglaska).“ Kao što je vidljivo iz definicije, autor, u skladu s namjenom leksikona te vrste, samo definira pojavu, ukratko je opimjeruje, no ne zalazi dublje u rječotvorbenu problematiku.

Nešto širu definiciju nalazimo u *Metzler Lexikon Sprache*: „Movierung (lat. movere ‘bewegen’. Auch: Motion, movierte Bildung, Mutation) Morpholog. Ableitung weibl. Personen- und Tierbezeichnungen von den männl. Sie hat im Dt. (verglichen mit dem Engl.) eine histor. gewachsene starke Position. Movierte Formen (Mabilia) sind besonders im Bereich der Berufs- und Funktionsbezeichnungen außerordentlich produktiv. Als Regelfall nimmt man an, daß das Mask. unmarkiert ist und die Basis für die Ableitung darstellt, z.B. *Gärtner, -in*²; einzige Ausnahmen: Hexer, Witwer und einige Tiernamen, z.B. *Mäuserich*. Bei M. gibt es im Ggs. zum Differentialgenus auch im Plural ein Motionssuffix, z.B. *Gärtnerinnen*. Andere Bildungsmuster sind überwiegend mit Einzelbeispielen vertreten und meist pejorativ, z.B. *Masseuse, Mätresse*. Ebenso sind i.d.R. weibl. Vornamen von männl. abgeleitet, selten umgekehrt, z.B. *Pauline*. Movierte Feminina sind nicht unabhängig von den Maskulina; sowohl synchron/diachron, morpholog. als auch realiter besteht für das Bezeichnete ein Verhältnis der Voraussetzung. Da außerdem das Mask.

¹ Primjere su kurzivirale autorice rada.

² Primjere su kurzivirale autorice rada.

generisch gebraucht wird, erscheinen Maskulina als vorrangig. M. ist in der sprachkrit. Bestandsaufnahme der feministischen Linguistik ein Beispiel für die sprachl. Widerspiegelung einer patriarchal. Gesellschaftsentwicklung.“³ U tom se leksikonu donose osnovna načela mocijske tvorbe: da se kao nemarkiran uzima muški član, osim u rijetkim slučajevima koji se navode, kao i osnovni mocijski sufiksi u standardnome njemačkom jeziku. Također se spominje i kritički odnos tzv. feminističke lingvistike prema mociji kao jednoj od novijih jezikoslovnih tendencija.

Prema S. Babiću (1991: 270) o mocijskoj se tvorbi govori čim se ženski lik izvodi iz muškoga, odnosno kod izvođenja imenica koje znače žensko biće prema muškome, zanimanje, stalno ili prigodno bavljenje čime, nositeljicu kakve osobine ili svojstva, pristašu filozofskoga smjera, vjere, pripadnika društvenoga i vjerskoga udruženja.

Imeničku mociju B. Ćorić (1982: 6) definira kao tvorbeni način obilježavanja razlike u spolu, odnosno kao sposobnost jezika da s pomoću određenih formata gradi nazive za bića ženskoga spola od korelativnih imenica muškoga roda.

U *Hrvatskog gramatici* (1997) skupine autora nalazimo sljedeću definiciju: „Mocijskom tvorbom zove se tvorba imenica jednoga roda od imenice drugoga roda s razlikom u spolu. Javlja se za oznaku osoba i životinja.“

Unatoč kritikama definicija mocije prema kojima unošenje nelingvističkoga pojma, pojma spola nije dopušteno u gramatičkome opisu, mišljenja smo da se upravo kategorija spola, ma kako izvanlingvistička ona bila, u definiranju mocije ne može izostaviti. Bit mocijske tvorbe upravo je u tome da se od imenice jednoga roda, koja može biti generički pojam, ali označuje i osobu jednoga spola, izvodi imenica drugoga roda koja označuje osobu drugoga spola. Osim toga o mocijskoj se tvorbi najčešće govori u kontekstu seksizma u jeziku, seksističke uporabe jezika, androcentrizma u jeziku i feminističke lingvistike te se kao primjer jezične diskriminacije navode oblici zanimanja i titula.

O aktualnome stanju na području imeničke mocije u hrvatskome jeziku i u srpskome jeziku već se pisalo. B. Ćorić (2008) problemu je u prvome redu pristupio sa stajališta distribucije pojedinih mocijskih sufiksa i zastupljenosti ženskih mocijskih parnjaka u pojedinim hrvatskim i srpskim rječnicima. Autorice ovoga teksta načelno se slažu s rezultatima Ćorićeva istraživanja koja se tiču distribucijskih pravila ženskih mocijskih dometaka i leksikografske potvrđenosti mocijskih tvorenica te će se u ovom radu u prvome redu baviti sociolingvističkim i leksikografskim aspektima mocijske tvorbe.

³ Lexikon Sprache: Movierung (2008: 6267).

1. Kako bismo što bolje opisale sociolingvističke aspekte mocijske tvorbe, ukratko ćemo prikazati društvene i političke uvjete u trima europskim zemljama u kontekstu kojih se vodi / vodila rasprava o uporabi ženskih mocijskih parnjaka.

Premda u Hrvatskoj tek osamdesetih godina prošlog stoljeća dolazi do glasnijih rasprava o položaju žene u društvu, a time i o uporabi ženskih mocijskih parnjaka, usamljene glasove borkinja za ženska prava nalazimo već u 19. st. Naime, u to vrijeme na području čitave Monarhije dolazi do sve glasnijih istupa žena koje zahtijevaju svoje pravo na sudjelovanje u javnome životu. Vrijeme je to kada se ženama omogućava školovanje (u ženskim gimnazijama, pa i na sveučilištima), stjecanje i obavljanje zvanja (najčešće je riječ o učiteljicama). Među prvim je ženama koje se zalažu za tzv. ženska prava, kao što je glasačko pravo, i književnica Marija Jurić Zagorka. Pogled na onodobne časopise pokazuje u kojemu su se smjeru kretale vođene rasprave. Tako se u časopisu *Domaće ognjište* raspravljalo treba li učiteljice i ostale neudane žene koje same zarađuju za život, oslovljavati s „gospođo“ ili s „gospođice“. Godine 1934. u časopisu *Naš jezik* izlazi članak Mihajla Janjanina pod naslovom *Gospođa profesor*. Autor smatra nakaradnim korištenje muških oblika zanimanja za ženske osobe i kaže: „... ni na kakav način ne možemo ostati pri nazivu gospođa profesor i sl. To je atentat na naš jezik. A zašto bi i ostali? Kad je jezik svuda stvorio za ženske posebne nazive, može stvoriti i za ovih nekoliko reči. Zašto bismo zadržali ove pogrešne nazive koji ne stoje u skladu s duhom i principima jezika!“⁴

U Njemačkoj je još 1873. godine Hedwig Dohm tražila pravo glasa za žene, a u svojim je tekstovima dosljedno koristila oblike *Ärztinnen*, *Modernistinnen* koji su u ono doba bili neuobičajeni i vrlo neobični, dok su danas sastavnim dijelom neobilježena njemačkog leksika⁵.

Rasprava o ženskim likovima za nositeljice zanimanja i titula, nije dakle ništa nova. Samo se s povećanjem broja školovanih i zaposlenih žena i kao posljedica pojave ženskih pokreta u zapadnim zemljama intenzivirala.

Većina zapadnoeuropskih zemalja i zakonski je regulirala uporabu ženskih i muških mocijskih parnjaka u zakonskim tekstovima.

U Saveznoj Republici Njemačkoj u pojedinim su saveznim zemljama već osamdesetih godina donošeni dokumenti koji jamče ravnopravno tretiranje žena i muškaraca u zakonskim tekstovima i službenom jeziku. Tako je primjerice Savezna Država Hessen 1986. donijela odredbu koja propisuje da: „Im Gesetzestext sollen grundsätzlich die weibliche und die männliche Form oder eine neutrale Form einer Personenbezeichnung aufgeführt werden.“ i „Die

⁴ Citirano prema Glovacki-Bernardi (2008: 78).

⁵ Podatci prema Glovacki-Bernardi (2008).

männliche Form einer Bezeichnung kann nicht als Oberbegriff angesehen werden, der die weibliche und männliche Form einschließt.“⁶

U Austriji je 23. lipnja 1988. donesen Ustavni zakon kojim je uvedena odredba prema kojoj se nazivi službe mogu koristiti u obliku što iskazuje spol nositelja ili nositeljice službe. U toj je zemlji pitanje jednake zastupljenosti u jeziku na razini zakonskih tekstova i državne uprave riješeno u Priručniku s preporukama za korištenje rodno neutralnih oblika, a kada to nije moguće, onda treba navoditi oba oblika usporedno.

21. veljače 1990. Ministarski odbor Vijeća Europe donosi Preporuku R (90)4 kojom se od zemalja članica traži da potiču neseksistički jezik. Također se preporučuje da se u pravnim tekstovima, javnoj uporabi i u nastavi upotrebljava rodno nemarkirani jezik. Zemlje članice također se trebaju zauzimati za to da se jezik u medijima ne koristi seksistički.

U Hrvatskoj je 14. srpnja 2003. donesen „Zakon o ravnopravnosti spolova“ koji predviđa i sprječavanje diskriminacije u jeziku. Međutim, u izvješću za 2004. godinu pravobraniteljica za ravnopravnost spolova ukazala je na poteškoće pri oglašavanju za zapošljavanje. Naime, sukladno članku 13. stavak 2. „Zakona o ravnopravnosti spolova“ pri oglašavanju za zapošljavanje mora biti jasno istaknuto da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe obaju spolova. Analiza 162 oglasa objavljenih u dnevnim novinama pokazala je da se ova zakonska odredba ne poštuje i da se samo mali broj zanimanja, i to stereotipno ženskih, navodi u ženskome rodu: *sekretarica, dadilja, domaćica, sobarica, čistačica...* Da „Zakon o ravnopravnosti spolova“ ipak zaživljava pokazuje usporedna analiza provedena tri godine kasnije prema kojoj se odredbe iz članka 13. stavka 2. provode u znatno većoj mjeri. Slučajevi nepoštivanja Zakona zabilježeni su u dnevnim novinama koje imaju besplatne oglase za radna mjesta u kojima su i dalje uočljivi rodni stereotipi.

Zakonska regulacija uporabe paralelnih oblika koji označuju osobu muškoga i osobu ženskoga spola ili uporabe generičkih oblika (primjerice u engleskome *chairperson* umjesto *chairman*, *firefighter* umjesto *fireman*, *mail carrier* umjesto *mailman*) danas je na području Europe pravilo, a ne iznimka. Iako protivnici uporabe ženskih mocijskih parnjaka često kao argument iznose da su oblici muškoga roda generički oblici, na umu treba imati činjenicu da je jedan od glavnih argumenata protivnika glasačkoga prava žena u Švicarskoj⁷ bio da Ustav to pravo daje samo muškarcima jer se u švicarskome temeljnom zakonu upotrebljava isključivo imenica muškoga roda *der Schweizer*, što implicira da su žene od toga prava isključene.

Povećanjem broja žena koje obavljaju tradicionalno „muška“ ili prestižna zanimanja, odgovarajućom zakonskom regulativom i politički

⁶ Podatci prema Glovacki-Bernardi (2008: 54).

⁷ U toj su zemlji žene glasačko pravo dobile / izborile tek 1971.

korektnom jezičnom politikom, mijenja se i uporaba mocijskih tvorenica u svakodnevnome životu. M. Bukarica u svojem članku iz 1999. godine tvrdi: „U verbalnoj komunikaciji u hrvatskome muški se naziv za žensku osobu upotrebljava u službenom ophođenju i u formalnijem razgovoru prilikom obraćanja i upoznavanja, i to kao apozicija uz riječi iz poštovanja, uz prezime ili uz ime i prezime: *Gospođa inženjer (profesor, doktor), profesor Marija N., Marija N., liječnik.*“⁸ U hrvatskome jeziku taj se uzus mijenja. S jedne strane „Zakon o akademskim titulama propisuje“: „Završetkom poslijediplomskog sveučilišnog studija koji traje u pravilu tri godine i čijim se završetkom stječe u pravilu 180 ECTS bodova, osoba stječe akademski stupanj *doktor znanosti* odnosno *doktorica znanosti* ili *doktor umjetnosti* odnosno *doktorica umjetnosti* uz naznaku znanstvenog odnosno umjetničkog polja i grane, sukladno propisu kojim se uređuju znanstvena i umjetnička područja, polja i grane.“⁹ U medijima se također uz osobe ženskoga spola koristi i titula ženskoga roda: „U svojoj novoj knjizi *doktorica znanosti* Marilyn Glenville, jedna od vodećih svjetskih nutricionistica terapeutkinja, pokazuje kako simptome obuzdati i zauvijek ih se riješiti.“¹⁰ ili „O programima i aktivnostima koje će u Samoboru provoditi udruga Umijeće življenja porazgovarali smo s *doktoricom znanosti* Sanjom Koštrun.“¹¹ Ispitivanje koje su provele autorice, premda na manjem uzorku¹², također ukazuje na promjenu uzusa. Naime, ispitivane osobe redovito su kao poželjan način oslovljavanja ili predstavljanja birale „*doktorica XX*“ ili „*ovo je doktorica znanosti XX*“. Isto vrijedi i za druge prestižne akademske titule: „Andrea Zlatar, *redovna profesorica* na Odsjeku komparativne književnosti Filozofskog fakulteta; od 2001. – 2005.g. članica Gradskog poglavarstva grada Zagreba zadužena za područje kulture; članica Hrvatskog društva pisaca i hrvatskog PEN-kluba.“¹³, „*Redovna profesorica* na katedri za teatrologiju i filmologiju Odsjeka za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu, *doktorica filologije*, piše znanstvene radove, kazališne kritike i prikaze knjiga, izlaže na hrvatskim i međunarodnim skupovima s temama na presjecištu teatrologije, antropologije, književne teorije i feminističke kritike.“¹⁴

Istraživanje uporabe akademskih titula u nama dostupnim srpskim izvorima ukazuje na to da u tome jeziku uzus varira, odnosno da se za označavanje osobe ženskoga spola upotrebljavaju i muški i ženski mocijski parnjak: „Ubijena *profesorka* Medicinskog fakulteta (naslov) *Redovni profesor* Medicinskog fakulteta u Nišu dr Dragana Nikić, čiji je nestanak bio prijavljen,

⁸ Bukarica (1999: 19).

⁹ www.vlada.hr

¹⁰ www.vašezdravlje.hr

¹¹ www.samoborskioglasnik.net

¹² U ispitivanju su sudjelovale studentice četvrte godine germanistike na Filozofskome fakultetu u Zagrebu i djelatnice Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

¹³ www.sczg.hr

¹⁴ www.sczg.hr

ubijena je u svojoj vikendici.¹⁵; „**Doktorica nauka** veterinarske medicine i specijalista ishrane. Nakon 5. oktobra postala prva **žena direktorka** Instituta za veterinarstvo Srbije, sada na mestu višeg naučnog savetnika.“¹⁶

2. Budući da se i u hrvatskome i u srpskome jeziku nositeljicu određenog zanimanja ili titule može imenovati na nekoliko načina (imenicom muškoga roda kao generičkom imenicom, mocijskom tvorenicom ili analitičkim oblikom¹⁷) na paralelnome korpusu Gralis provele smo manje istraživanje čiji je cilj bio ustanoviti koji od triju spomenutih načina prevladava u srpskome, a koji u hrvatskome jeziku. Iz istraživanja smo isključile tradicionalno ženska zanimanja i usredotočile se na prestižnije profesije i titule. Rezultati ukazuju na zaključak da je u hrvatskome uobičajena uporaba moviranog femininuma, dok se u srpskome preferira profesijske imenice muškoga roda (hrvatski: „Njemačka **kancelarka** Angela Merkel, francuski predsjednik Jacques Chirac i danski premijer Anders Fogh Rasmussen bili su među onima koji su poduprli odluku.“; srpski: „Nemački **kancelar** Angela Merkel, francuski predsednik Žak Širak i danski premijer Anders Fog Rasmusen bili su među onima koji su podržali odluku.“; hrvatski: „Još uvijek ima vremena da premijer Sali Berisha ponovno pokrene razgovore kako bismo mogli spasiti izborni proces i ponuditi Albancima, kao i našim međunarodnim partnerima, kompromis, razumijevanje i sve što je vezano za slobodne i pravedne izbore“, izjavila je **tajnica** Socijalističke stranke za vanjske odnose Arta Dade.“; srpski: „Još uvek ima vremena da premijer Sali Beriša ponovo pokrene razgovore kako bi mogli da spasemo izborni proces i ponudimo Albancima, kao i našim međunarodnim partnerima, kompromis, razumevanje i sve što je vezano za slobodne i pravedne izbore“, rekla je **sekretar** Socijalističke partije za spoljne odnose Arta Dade.“; hrvatski: „Zbog odgađanja u sudovima, procesi se često okončavaju zbog isteka zakonskog roka, dok se presudama često odbacuju optužbe bez potrebnog razmatranja“, izjavila je **državna tužiteljica** Vesna Medenica u izvješću za 2005. godinu.“; srpski: „Zbog odlaganja u sudovima procesi se često okončavaju zbog isteka zakonskog roka, dok se presudama često odbacuju optužbe bez neophodnog razmatranja“, izjavila je **državni tužilac** Vesna Medenica u izveštaju za 2005. godinu.“

3. Drugo je zanimljivo pitanje kako se mocijske tvorenice obrađuju u hrvatskim i srpskim rječnicima.

Nesporno je da navođenje ili nenavođenje mocijskih tvorenica kao posebnih natuknica ovisi o vrsti, opsegu i namjeni rječnika. Stoga ćemo ovdje

¹⁵ www.rtv.rs

¹⁶ www.revija.kolubara.info.rs Primjer je osobito zanimljiv zato što se unutar istoga teksta upotrebljava movirani ženska mocijska tvorenica i analitička forma „žena direktorka“.

¹⁷ Npr. *žena padobranac* ili *žena premijer*.

ukratko navesti razredbene kriterije prema kojima možemo podijeliti rječnike te za svaku vrstu utvrditi trebaju li mocijske tvorenice biti posebne natuknice.

Ovisno o razredbenome kriteriju razlikujemo više vrsta rječnika. Ovdje ćemo navesti samo one podjele koje su bitne za daljnju razradbu ove teme.

Prema obuhvaćenome leksiku rječnici se dijele na opće i posebne. Opći rječnici obuhvaćaju riječi koje pripadaju općemu jeziku te najčešće nazive. Posebni rječnici obuhvaćaju riječi ograničenoga područja (npr. terminološki rječnici obuhvaćaju samo nazive određene struke), određenoga funkcionalnog stila (npr. rječnik žargona), riječi samo određenoga podrijetla (npr. rječnik stranih riječi), riječi među kojima postoji određeni odnos (npr. rječnik sinonima i antonima, rječnik homonima). U terminološkim jednojezičnim rječnicima obično se ne navode mocijski parnjaci ni kao posebne natuknice ni kao moguće istovrijednice u rječničkom članku. Tako u Kiševu (2000) rječniku imamo natuknice:

operator – operator, poslužitelj računala, poslužitelj računalnog sustava

programmer – programer

hacker – haker

Nigdje nije naveden mocijski parnjak, iako je jasno da se svim navedenim djelatnostima može baviti i žena. Budući da se od navedenih imenica mogu izvesti odgovarajući ženski mocijski parnjaci, bilo bi dobro da se i taj podatak nalazi u rječniku pogotovo kod imenica koje označuju nazive zanimanja (*programerka/operaterka/poslužiteljica*).

U *Rječniku stranih riječi* (2000) Anića i Goldsteina mocijski se parnjaci navode u zagradi uz osnovnu natuknicu, npr.:

psihòlog m (ž spol + konstr. psihòloškinja)¹⁸.

Zanimljivo je upozoriti na Anićevu (1998) nedosljednost pri obradbi ženskih mocijskih parnjaka. Obradba natuknice *pedagog* izgleda ovako:

pedàgog m (ž spol + konstr. pedàgoškinja/žarg. pedàgogica).

Nije jasno zašto nisu navedeni najčešći i normativno najprihvatljiviji likovi *pedagoginja* i *psihologinja*¹⁹, te zašto i pod natuknicom *psiholog* nije navedeno žarg. psihologica. Dodatno je pitanje možemo li zaista riječi *psihologica* i *pedagogica* smatrati žargonskim izrazima. Moglo bi ih se odrediti kao izraze koji pripadaju razgovornomu funkcionalnom stilu standardnog

¹⁸ Istovjetna je i obradba te natuknice i u Anićevu (1998.) *Rječniku hrvatskoga jezika*.

¹⁹ Babić (1995: 131) ističe da u takvim imenicama danas sve češće prevladava lik s *-loginja* (1995: 131).

jezika, ali smatramo da ih je pretjerano određivati kao žargonizme²⁰. Ni Sabljakov (2001) *Rječnik hrvatskoga žargona* ne navodi te riječi.

Rječnik stranih riječi B. Klaića (1961) ne navodi mocijske tvorenice ni kao natuknice ni kao podnatuknice (nema tako mocijskih parnjaka od *antropolog, pedagog, psiholog*, ali je naveden posvojni pridjev *antropologov, pedagogov, psihologov*)²¹.

S obzirom na narav rječničkog članka rječnici se dijele na objasnidbene i prijevodne. Objasnidbeni rječnici navode definiciju, katkad primjer uporabe ili ilustraciju. Prijevodni rječnici samo povezuju označioce na raznim jezicima. U prijevodnim rječnicima normalno je da se mocijske tvorenice posebno navode ako razlika postoji u ishodišnome jeziku, npr. u hrvatsko-engleskome rječniku: *glumac* – actor, *glumica* – actress, i u englesko-hrvatskome rječniku: *actor* – glumac, *actress* – glumica.

Takav je postupak uobičajen u svim prijevodnim rječnicima ako razlika postoji u ishodišnome jeziku pa to nije potrebno dalje analizirati.

Problem je zanimljiviji ako razlika postoji samo u ciljnome jeziku. U Bujasovu je *Englesko-hrvatskom rječniku* (1991) uz natuknicu *teacher* navedena istovrijednica *nastavnik (-ica)*, dakle naveden je i mocijski parnjak. Međutim, taj postupak nije dosljedno proveden pa su uz natuknicu *student* navedene samo istovrijednice *učenik, student*, a ne i *učenica, studentica*. Isto je tako uz natuknicu *judge* navedena istovrijednica *sudac*, ali ne i *sutkinja*.

Filipovićev (1983) *Englesko-hrvatski rječnik* uz natuknicu *teacher* navodi punu mocijsku tvorenicu *učiteljica*, a ne samo tvorbeni nastavak. Međutim, ni u tome rječniku postupak nije dosljedno proveden pa uz natuknicu *student* imamo također samo istovrijednice *učenik, student*.

S obzirom na odnos prema korpusu rječnici se dijele na napametne i korpusne. U korpusnim je rječnicima izbor riječi određen ponajprije izborom korpusa, dok u napametnim rječnicima obrađivač slobodno unosi riječi. Korpusni rječnici dijele se na rječnike koji se temelje na korpusu²² i rječnike koji su vođeni korpusom²³. U korpusno vođenim rječnicima nužno je da su mocijske tvorenice posebne natuknice jer su one posebne pojavnice u korpusu. Kao što smo pokazale, ženski su mocijski parnjaci u hrvatskome jeziku iznimno česti u korpusu.

²⁰ U Rječniku iz 2006. istog autora navode se oblici *pedagogica* razg. *pedagogičin* i *psihologičin* i *pedagoškin* konstr.

²¹ Takva se obradba naravno može objasniti vremenom postanka rječnika.

²² Obradivač se služi korpusom, ali može slobodno procijeniti što treba unijeti u korpus te korpus može po potrebi dopunjavati. Dakle, može slobodno unijeti ili izostaviti mocijske tvorenice.

²³ U njima mora biti sve što se nalazi u korpusu i ne smije biti ništa čega u korpusu nema.

S obzirom na raspored građe rječnici se dijele na abecedne, sustavne i čestotne. U čestotnome rječniku mocijske tvorenice moraju imati posebnu natuknicu jer se njihova čestota ne poklapa s čestotom jedinice od koje se u tvorbi polazi. Tako u *Hrvatskome čestotnom rječniku* Milana Mogaša, Maje Bratanić i Marka Tadića (1998) nalazimo kao posebne natuknice *student – studentica; učitelj – učiteljica, učenik – učenica* itd. Mocijski su parnjaci posebne ravnopravne natuknice te se uz svaku natuknicu nalazi podatak o broju pojava.

U odostražnome rječniku (koji je podvrsta abecednog rječnika) mocijske tvorenice naravno moraju imati posebnu natuknicu.

S obzirom na odnos prema standardnomu jeziku rječnici se dijele na propisne ili normativne i opisne ili deskriptivne. Normativni rječnici propisuju kako bi što u jeziku trebalo biti, određuju normu. Oni mogu biti normativni svojim izborom natuknica, tj. natuknice su samo one riječi koje su normativno prihvatljive, pravilne ili njihova normativnost proizlazi iz sustava uputnica, tj. s natuknice koja se smatra normativno neprihvatljivom ili samo lošijim od koje druge natuknice upućuje se na bolje ili prihvatljivije natuknice. Za normativne je rječnike veoma važno navođenje mocijskih tvorenica kao posebnih natuknica jer su s njima povezani neki normativni problemi. Budući da se i u izvođenju posvojnih pridjeva od mocijskih tvorenica često griješi, dobro je da i oni u takvim rječnicima budu posebne natuknice. Zbog toga mocijske tvorenice i iz njih izvedeni posvojni pridjevi trebaju biti posebne natuknice i u jezičnim savjetnicima, tj. u savjetničkim rječnicima.

U daljnjoj ćemo se analizi ograničiti na opće jednojezične normativne (ili deskriptivno-normativne) rječnike jer je u tim rječnicima problem mocijske tvorbe najizraženiji.

U dosada objavljenim suvremenim jednojezičnim rječnicima hrvatskog jezika (Anić, Šonje) mocijske se tvorenice najčešće navode u zagradi uz osnovnu riječ od koje se u mocijskoj tvorbi polazi. Anić (1998) tako uz natuknice koje odgovaraju imenici muškog roda u zagradi navodi njihov mocijski parnjak. Mocijski je parnjak naglašen, ali uz njega nema nikakve obradbe.

nõvinār m (ž spol *nõvinārka*) osoba koja piše ili priprema tekstove za dnevni i periodični tisak

ùčitelj m (ž spol + učiteljica) 1. prosvjetni službenik koji po zanimanju radi u osnovnoj školi

tenisāč m (ž. spol tenisāčica) <gen. jd tenisāča> igrač tenisa.

Isti je postupak primijenjen i u Šonjinu rječniku (2000):

nõvinār (ž. r. *nõvinārka*) osoba koja piše ili priprema tekstove za novine

učitelj m (ž učiteljica) 1. pov. prosvjetni radnik

tenisač m (ž. tenisačica) <G tenisača...> igrač tenisa.

Nijedan navedeni rječnik nema natuknice *učiteljev*, *učiteljičin*, *tenisačev* i *tenisačičin*, ali oba rječnika imaju natuknice *učiteljski* i *tenisački*.

Hrvatski enciklopedijski rječnik konceptijski se razlikuje od navedenih rječnika. Za ovu je temu bitno napomenuti da su u tome rječniku riječi povezane u tvorbeno-značenjske grozdove. Sukladno takvoj koncepciji mocijski se parnjaci navode pod odgovarajućom osnovnom riječju, npr. pod osnovnom natuknicom *učiti* nalaze se podnatuknice *učitelj* i *učiteljev* i *učiteljica* i *učiteljičin*.

Iako se o Akademijinu i Benešićevu rječniku ne može govoriti na istoj razini kao o navedena tri rječnika (nisu rječnici suvremenoga hrvatskog jezika), ipak da bi se pokazala hrvatska leksikografska tradicija, napomenut ćemo da se u Akademijinu rječniku mocijski parnjaci i od njih izvedeni posvojni pridjevi navode kao posebne natuknice:

učitelj, m. čovjek, koji koga uči.

učitelev, adj. poss. od učitelj

učiteljica i *učiteljica* f. fem. prema masc. učitelj

učiteljičin adj. poss. od učiteljica

I u Benešićevu rječniku mocijski parnjaci imaju posebne natuknice, npr.:

novinar, m. koji piše novinske članke.

novinarica, f. žena novinar.

U Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje izrađen je *Prvi hrvatski školski rječnik*. Taj rječnik ima približno 2500 natuknica i namijenjen je učenicima 1., 2. i 3. razreda osnovne škole. Cilj je rječnika naučiti učenike leksikografskome razmišljanju i pripremiti ih za služenje pravim rječnicima. Dakle, knjiga je zamišljena kao edukativni priručnik koji bi učenike naučio kako riječima opisati pojmove koje oni uglavnom već znaju. Definicije su oblikovane prema leksikografskim načelima, tj. nastoji se svaki pojam definirati u odnosu na nadređeni pojam te ga od istorednih pojmova razgraničiti s pomoću specifične razlike. Budući da se radi o rječniku maloga opsega u njemu mocijske tvorenice nisu mogle biti posebne natuknice. Međutim, mocijske se tvorenice donose ravnopravno s imenicama muškoga roda iz kojih su izvedene.

arhitekt, *arhitekti* *arhitektica*, *arhitektice*
Arhitekt / *arhitektica* je osoba koja je završila studij arhitekture i koja izrađuje nacрте prema kojima se grade zgrade i oblikuje prostor u kojemu radimo i

živimo.

trgovac, trgovci trgovkinja, trgovkinja

1. *Trgovac / trgovkinja* je osoba koja se bavi trgovanjem, kupuje i prodaje na veliko.

2. *Trgovac / trgovkinja* je osoba koja vodi trgovinu ili koja radi u trgovini.

U *Školskom rječniku hrvatskoga jezika* koji se izrađuje u Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, mocijske tvorenice imaju posebnu natuknicu. Navodimo nekoliko primjera obradbe. Ako je uz posvojni pridjev povezan i neki normativni problem, i on se navodi kao posebna natuknica.

čembàlist im. m. <G čembàlista, V čembàlistu; mn. N čembàlisti, G čembàlistā> glazbenik koji svira čembalo

čembàlistica im. ž. <G čembàlisticē; mn. N čembàlistice, G čembàlisticā> glazbenica koja svira čembalo

najavlživāč im. m. <G najavlživāča, V nājavlživāču; mn. N najavlživāči, G najavlživāčā> osoba koja što najavljuje, koja čita najave [*televizijski ~; ~ programa*]

najavlživāčica im. ž. <G najavlživāčicē; mn. N najavlživāčice, G najavlživāčicā> žena koja što najavljuje, koja čita najave [*televizijska ~; ~ programa*]

najavlživāčičin prid. <G najavlživāčičina; ž. najavlživāčičina, s. najavlživāčičino> koji pripada najavlživāčici

Od srpskih su izvora pregledani *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika* i *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. U oba pregledana rječnika ženska mocijska tvorenica navedena je u posebnome rječničkom članku (npr. *stradalac – stradalnik – stradalnica, tifusar – tifusarka, učitelj – učiteljica – učiteljka* itd.).

Pregledom većega broja stanih rječnika možemo zaključiti da postoji nekoliko mogućnosti za obradbu mocijskih parnjaka:

1) Mocijski parnjaci obrađeni su u posebnim natuknicama te imaju posve neovisnu obradbu i cjelovitu rječničku definiciju. Takva je obradba u rječniku *Collins Cobild*, u *Slovaru slovenskega knjižnega jezika*, u pregledanim srpskim rječnicima i u *Školskom rječniku hrvatskoga jezika*.

2) Mocijski parnjaci obrađeni su u posebnim natuknicama, svaki ima neovisnu morfološku sastavnicu, ali izvedeni mocijski parnjak ima tvorbenu definiciju. Takav je pristup proveden u rječniku *Słownik współczesnego języka polskiego*.

3) Izvedeni je mocijski parnjak naveden u zagradi uz osnovni mocijski parnjak i uz njega nema nikakve obradbe. Takav pristup imaju Anićevo i Šonjin rječnik.

4) Osnovni je mocijski parnjak natuknica, a izvedeni podnatuknica. Takav je pristup primijenjen u rječniku ruskog jezika *Толковый словарь русского языка*.

5) Osnovni je mocijski parnjak natuknica, a u zagradi je naveden samo sufiks s pomoću kojega se tvori izvedeni mocijski parnjak. Takav je pristup primijenjen u Zingarellijevu rječniku.

6) Rječnik ima strukturu grozda, oba su mocijska parnjaka podnatuknice, dok je osnovna natuknica glagol od kojega se u tvorbi polazi. Takav je pristup primijenjen u Dudenovu rječniku i u *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku*.

Ne osporavajući činjenicu da se nenavođenjem mocijskih parnjaka štedi prostor te da je eventualno takav pristup primjeren rječnicima džepnog formata, u daljnjemu ćemo tekstu članka navesti argumente protiv takvoga postupka, tj. argumente koji govore u prilog navođenju mocijskih tvorenica kao posebnih natuknica. Ti se argumenti naravno odnose samo na opći objasnidbeni jednojezični rječnik.

1. Izvanjezični razlozi

Izvanjezični razlozi (ravnopravnost spolova) navedeni su u prvome dijelu referata.

2. Jezični razlozi

a) Morfološko-naglasna sastavnica

Uz natuknicu u rječniku se obično nalazi i morfološka sastavnica u kojoj se navode i sporni oblici, tj. oblici s kojima je povezan neki jezični problem ili nedoumica. U *Školskome rječniku hrvatskoga jezika* navođeni su npr. dosljedno dativ i lokativ imenica na *-ka* jer se u njima ne provodi sibilizacija, npr.

növinārka im. ž. <G *növinārke*, DL *növinārki*; mn. N *növinārke*, G *növinārka*/*növinārki*> žena koja piše ili priprema tekstove za novine, radio i televiziju

Ako se ženski mocijski parnjak navodi u zagradi iza natuknice, nema mogućnosti navođenja morfološke sastavnice uz njega.

b) Izvedenice od mocijskih tvorenica

Kad spomenemo problem izvedenica, prvo je pitanje koje se postavlja treba li navoditi i posvojni pridjev kao posebnu natuknicu. Budući da tu postoje određeni normativni problemi i kolebanja, smatramo da bi potpuni rječnik hrvatskog jezika koji ima i elemente normativnosti, morao navoditi i posvojni pridjev izveden od osnovne imenice i posvojni pridjev izveden od mocijskoga parnjaka. U nekim je slučajevima moguće izvesti dva posvojna pridjeva (*rudarov* = *rudarev*), dok je u drugim slučajevima jedan lik normativno

neprihvatljiv i mora se zamijeniti drugim (*učiteljov* → *učiteljev*, *učiteljicin* → *učiteljičin*). Zbog takvih normativnih problema smatramo da bi trebalo navoditi posvojne pridjeve obaju mocijska parnjaka ili barem onih s kojima je povezan koji normativni problem. U *Školskome se rječniku* tako dosljedno navode posvojni pridjevi od imenica na **-ica** i **-lac**, npr.:

prodavāčičin prid. <G prodavāčičina; ž. prodavāčičina, s. prodavāčičino> koji pripada prodavačici

U nekim je slučajevima potrebno navesti i druge izvedenice od ženskih mocijskih parnjaka, npr. *glumičica* (loša, beznačajna glumica), *udovištvo* itd.

Anićev (1998) rječnik kao posebnu natuknicu navodi i izvedenicu *udovičica*, ali ne navodi *glumičica* iako je ta riječi u praksi sigurno mnogo češća.

c) Sveze

Zanimljivo je primijetiti da se u frazemima rijetko nalaze riječi koje označuju vršitelja radnje, a još rjeđe profesijske imenice (npr. *svatko je kovač svoje sreće*).

S ženskim mocijskim parnjacima postoje neke, iako rijetke, sveze, npr. *crna udovica*, *ratna udovica* i *bijela udovica*. *Crna udovica* mogla bi biti i posebna natuknica jer označuje posebnu životinju, a ne vrstu udovice²⁴, ali *bijela udovica* sigurno ne bi imala svoju natuknicu, dakle ne bi ni mogla biti obrađena ako *udovica* nije posebna natuknica, već je samo u zagradi navedena iza natuknice *udovac*. I Anićev i Šonjin rječnik taj problem rješavaju tako što odstupaju od načela dosljednosti i navode posebnu natuknicu *udovica*.

Šonjin rječnik od tog načela odstupa i kod riječi *prijateljica* i navodi je kao posebnu natuknicu uz koju navodi i sveze *dugogodišnja* ~, *imati*~, *dobra*~, ali nema ~ *noći*.

U Anićevu je rječniku *prijateljica* obrađena kao i ostale mocijske tvorenice, dakle u zagradi nakon natuknice *prijatelj* i uz nju se ne navode sveze.

d) Normativni odnosi među mocijskim tvorenicama

Mnogi su jezični savjeti usmjereni na to da se odgovori na pitanje koji je pravilan mocijski parnjak od neke određene osnovne riječi. To je posebno izraženo kod profesijskih imenica i taj se problem postavlja u mnogim strukama²⁵. Na neka od tih pitanja moguće je dati jasan, neupitan i jednoznačan odgovor (npr. *zubarka* → *zubarica*), ali ima i takvih oko kojih su se vodile polemike i u stručnim krugovima (npr. *akademkinja/akademikinja*, *katolikinja/katolkinja*). Od nekih je imenica moguće izvesti nekoliko mocijskih

²⁴ O tome vidi više u Mihaljević 1991.

²⁵ Usp. Lapaine (2000: 108–110).

tvorenica. S druge se strane od nekih osnovnih riječi koje označuju mušku osobu ne može izvesti ženski mocijski parnjak (npr. od *ličilac*, *ronilac*). U posljednje se vrijeme pojavljuje imenica *roniteljica* koju bilježi i *Školski rječnik hrvatskog jezika*.

Sve te odnose nije moguće objasniti ako ženski mocijski parnjak nije naveden u posebnoj natuknici.

e) Semantički odnosi

U nekim slučajevima postoji razlika u značenju među mocijskim tvorenicama koje se razlikuju sufiksom ili naglasno. Tako S. Babić (1991: 155) navodi razliku u značenju između izvedenica tvorenih različitim sufiksom. Katkad mocijska izvedenica znači i ženu (suprugu) muške osobe: *čizmarica*, *generalica*, *majstorica* itd. Babić dalje ističe da se danas žene bave gotovo svim zanimanjima pa se sufiksom **-ica** trebaju tvoriti mocijske tvorenice koje označuju ženu koja obavlja određeno zanimanje, a u značenju 'žena, supruga' treba iskoristiti otpridjevne tvorenice, npr. *bilježnikovica*, *namjesnikovica*, *pašinica*, *predsjednikovica* itd. (U skladu s time u Anićeve rječniku imamo natuknicu *ministrovica* žarg. 'ministrova žena').

Tvorenica *ministrica* navedena je pod natuknicom *ministar*.

Ipak, smatramo da bi se u općemu rječniku uz riječi kao *čizmarica*, *generalica*, *majstorica* trebalo navoditi i značenje 'čizmarova, generalova, majstorova žena', ali bi uz njega mogla stajati i odrednica *zast.* Takva je obradba nužna da bi rječnik mogao poslužiti i za čitanje djela hrvatske književnosti (npr. u *Šegrta Hlapiću* jedno je od glavnih lica dobra majstorica, žena majstora Mrkonje).

f) Primjeri uporabe

Ako se rječnik temelji na korpusu te ako se u njemu navode primjeri iz korpusa, jasno je da se primjeri s imenicom ženskog roda ne mogu navoditi uz natuknicu muškog roda.

Dakle, problem kad treba upotrijebiti ženski, a kad muški mocijski parnjak također je problem mnogih jezičnih rasprava pa bi trebao biti oprimjeren i u rječniku.

4. Na kraju možemo zaključiti sljedeće:

1. „Neobičnost“ novotvorenoga ženskog mocijskog parnjaka nije argument za njegovu neuporabu. Naime, kao što su danas možda još neobični oblici *padobranka*, *satnica*, *streljačica* krajem 19. st. Nijemcima je bio neobičan oblik *Ärztin*, Hrvatima osamdesetih godina 20. st. *odvjetnica*²⁶, a

²⁶ E. Barić (1988: 45) s oduševljenjem je ustvrdila: „Što je s posebnim zadovoljstvom zapaženo (a ovdje s poštovanjem registrirano) na javnom profesijskom natpisu u Berislavićevoj 16 u Zagrebu, na kojem stoji: ODVJETNICA DAFINKA

devedesetih *psihologinja*. Razvojem društva, pojavom sve većeg broja vršiteljica određenog zanimanja ili nositeljica titula i odgovarajućom zakonskom regulativom ženske mocijske tvorenice ulaze u uporabu te postaju dijelom svakodnevnog vokabulara.

2. U literaturi se često kao argument protiv uporabe profesijskih imenica ženskoga roda iznosi semantička asimetrija profesijske imenice muškoga i one ženskoga roda. Kao primjer se obično donose imenice *sekretar – sekretarica, tajnik – tajnica*. Riječ je, međutim, o još jednom slučaju kada izvanjezična stvarnost utječe na jezični razvoj, u konkretnom slučaju na semantičko proširenje značenja ženskog mocijskog parnjaka. Naime, u hrvatskom se jeziku riječju *tajnica* nakon pojave državnih i stranačkih tajnica označuje prestižno i cijenjeno zanimanje (*Državna tajnica za politička pitanja u Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija Bianca Matković održala je u petak, 14. studenoga 2008. godine, političke konzultacije sa zamjenicom podtajnika za europska pitanja Ministarstva vanjskih poslova Republike Turske Zergün Korutürk.*²⁷);

4. Iako moviranjem u jeziku nastaju i novi homonimi, to ne utječe na razumljivost iskaza („*Zamjenica* je promjenjiva vrsta riječi.“ – „*Zamjenica* predsjednika otvorila je konferenciju.“).

5. Smatramo da ni argument o dvosmislenosti ženskih mocijskih tvorenica, naime je li riječ o profesijskoj imenici ili o matrimonijalnoj izvedenici, zbog suvremenoga društvenog razvoja više nije prihvatljiv. Nije vjerojatno da će pri spominjanju *ministrice, županice* ili *doktorice* itko u Hrvatskoj pomisliti da je riječ o suprugama ministra, župana ili doktora.

6. Paralelna uporaba profesijskih imenica, zamjenica i glagolskih pridjeva u muškom i ženskom rodu, kao što je propisuje zakon, može biti neekonomična („*Akademijko vijeće: 1. donosi Statut Akademije natpolovičnom većinom... 2. bira dekana/dekanicu i prodekane/prodekanice; 3. provodi izbore za člana/članicu i zamjenika/zamjenicu člana/članice Senata Sveučilišta; 4. provodi izbore za članove/članice i zamjenike/zamjenice članova/članica; 5. imenuje predstojnike/predstojnice odsjeka, pročelnike/pročelnice katedara, ispitna povjerenstva i mentore/mentorice...*“); Ženski mocijski parnjak potrebno je upotrebljavati tamo gdje se govori o ženskoj osobi jer se na taj način postiže najveća obavijesnost. Područje uporabe muškog roda kao općeg roda sve se više sužava. Muški rod kao opći rod upotrebljava se još samo u apstraktnoj komunikaciji (npr. u natjecajima) i to u prvome redu u tekstovima normativnopravne naravi (npr. *Prava su zaposlenika:....*).□□ Ako se□ radi o konkretnoj ženi (npr. na posjetnici,

VEČERINA.“ Očigledno da je oblik *odvjetnica* još prije samo dvadesetak godina bio vrlo neobičan.

²⁷ www.mei.hr

vratima, u životopisima²⁸ itd.), nema razloga da se ne navode nazivi zanimanja u ženskome rodu, dakle: *pomoćnica direktora Društva, inženjerka prodaje, komercijalistica, rukovoditeljica projekta, direktorica, prevoditeljica, tajnica* itd.

7. Istraživanja na korpusu kao i u literaturu ukazuju na to da su ženski mocijski parnjaci u uporabi daleko češći u hrvatskome nego u srpskome jeziku. Unatoč tome u leksikografskoj praksi hrvatskoga jezika, do pojave *Školskog rječnika* koji se izrađuje u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje, obrađivani su u istoj rječničkoj natuknici s njihovim muškim parnjakom. U pregledanim srpskim rječnicima njihove su natuknice razdvojene.

Zaključit ćemo riječima hrvatske jezikoslovke Z. Glovacki Bernardi (2008: 105):

„Svako je društvo odgovorno za svoj jezik, a to znači i za navike i veze što uvjetuju funkcionalnu distribuciju jezičnih oblika u društvu kao i za interakciju i promjene u jeziku. Ustrajanje na lingvističkoj akciji odnosno njezinoj prilagodbi nužno je u onim područjima gdje jezična formulacija može izravno uvjetovati stvarnu diskriminaciju.“ (2008: 45) i „Dosljedno promišljanje ovih postavki dovodi nas do zaključka da za čovjeka stvarnost postoji jedino po jeziku i u jeziku i time je rodna korektnost u jeziku nužna i moguća, jer se jezik ostvaruje u konkretnom pojedinačnom govorenju što znači da nismo bespomoćno podložni moći naslijeđenog jezika nego da svaki pojedinac i svaka generacija mogu utjecati na jezik i mijenjati ga.“

Anić Vladimir 1983: Rod i spol u srpskohrvatskom jeziku: razgraničenje. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 13/1. S. 1–15.

Anić Vladimir 1998: *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.

Goldstein Slavko; Anić Vladimir 1999: *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi liber.

Babić, Stjepan 1973/4: Tvorba imenica sa završetkom -ica i -ice. *Jezik* 19/4–5. S. 102–123.

Babić Stjepan 1980: Kako se kaže kad je žena sudac? *Jezik* 27/3. S. 86–87.

Babić Stjepan 1989: Katolkinja ili katolikinja. *Jezik* 37/2. S. 59–60.

Babić Stjepan 1988/9: Dva normativna problema i njihova rješenja. *Jezik* 46/3. S. 104–106.

²⁸ O ženskim zanimanjima u *Hrvatskome bibliografskome leksikonu* vidi više u Babić (1999: 191–193).

Babić Stjepan 1988/9: Tip artistica kao normativni problem. *Jezik* 46/4. S. 142–144.

Babić Stjepan 1990: *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Globus.

Babić Stjepan 1992: Modeliranje u tvorbi riječi. *Suvremena lingvistika* 34. S. 35–40.

Babić Stjepan 1995: Mocijska tvorba. u: *Hrvatski jučer i danas*. Zagreb: Školske novine.

Babić Stjepan 1999: Tip artistica kao normativni problem. *Jezik* 46/4. S. 142–144.

Babić Stjepan 1999¹: Ženska zanimanja u Hrvatskome bibliografskome leksikonu. *Jezik* 46/5. S. 191–193.

Babić Stjepan; Brozović Dalibor; Moguš Milan; Pavešić Stjepan; Škarić Ivo; Težak Stjepan 1991: *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Globus.

Bajec Anton 1997: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Barić Eugenija 1987: Mocijski parnjaci i njihova upotreba. *Rasprave Zavoda za jezik* 13. S. 9–18.

Barić Eugenija 1988: Tvorbeni status ženskog mocijskog parnjaka. *Rasprave Zavoda za jezik* 14. S. 43–49.

Barić Eugenija 1989: Ženski mocijski parnjak kao funkcionalna komunikacijska kategorija. *Jezik* 37/1. S. 12–21.

Barić Eugenija et al. 1999: *Gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

Barić Eugenija 1992: Naglasak u mocijskim parovima. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik* 18. S. 17–42.

Benešić Julije 1989: *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od Preporoda do I. G. Kovačića*. Zagreb: JAZU i Globus.

Bratanić Maja; Moguš Milan; Tadić Marko 1998: *Hrvatski čestotni rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.

Bujas Željko 1999: *Veliki englesko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Bukarica Milica 1999: Rod imenica koje znače profesiju u hrvatskom i ruskom jeziku. *Suvremena lingvistika* 25. S. 3–29.

Ćorić Božo 1978: Nomina agentis na -lica s posebnom nijansom značenja. *Književni jezik 1*. S. 24–32.

Ćorić Božo 1982: *Mocioni sufiksi u srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet Beogradskog univerziteta.

Ćorić Božo 1991: Sociolingvistički status naziva za osobe ženskog pola u srpskohrvatskom jeziku. *Fluminensia II/1/2*. S. 103–108.

Ćorić Božo 1992: Tvorbeno i leksičko značenje (naša leksikografska praksa). *Naučni sastanak slavista u Vukove dane 22/2*. S. 257–262.

Ćorić Božo 1995: O nekim specifičnostima sufiksne derivacije imenica u srpskom razgovornom jeziku. *Književnost i jezik XLII/1/2*. S. 35–41.

Ćorić Božo 2006: Mociona tvorba danas (zvanja, zanimanja i tutile ženskog roda). U: Lukašanec, A. (ur.) *Funkcijanaljnja aspekti slovajutvarenija*. Minsk: Prava i ekanomika. S. 280–288.

Ćorić Božo 2008: *Tvorba imenica u srpskom jeziku*. Beograd: Književnost i jezik.

Čilaš Šimpraga Ankica; Jojić Ljiljana; Lewis Kristian 2008: *Prvi školski rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Školska knjiga.

Daničić Đuro (ur.) 1880 – 1976: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: JAZU.

Dulčić Mihovil (ur.) 1997: *Govorimo hrvatski. (jezični savjeti)*. Zagreb: Naprijed.

Dunaj Boguslav (ur.) 1996: *Słownik współczesnego języka polskiego*. Warszawa: WILGA.

Filipović Rudolf 1983: *Englesko-hrvatski ili srpski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga i Grafički zavod Hrvatske.

Fleischer Wolfgang; Barz Irmhil 1995: *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Jojić Ljiljana; Matasović, Ranko (ur.) 2002: *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi liber.

Glovacki-Bernardi Zrinjka 2008: *Kad student zatrudni. Rasprava o rodnoj perspektivi u jeziku*. Zagreb: Alfa.

Glück Helmut (ur.) 2004: *Metzler Lexikon Sprache*. Digitale Bibliothek 24. Berlin: Metzler Verlag.

Hraste Mate 1956/7: Tvorba imenica ženskoga roda od stranih imenica muškoga roda sa završetkom -t. *Jezik 5/ 4*. S. 106–107.

Hudeček Lana; Mihaljević Milica; Vukojević Luka (izv. ur.) 1999: *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Školske novine – Pergamena.

Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica et al. *Školski rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Školska knjiga. (u pripremi)

Kiš Miroslav 2000: *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski informatički rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Klaić Bratoljub 1966: *Veliki rječnik stranih riječi*. Zagreb: Zora.

Klajn Ivan 2003: *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku*. Beograd: Pantenon.

Lapaine Miljenko 2000: Zvanja i zanimanja na geodetskom fakultetu. *Jezik* 47/3. S. 108–110.

Mihaljević Milica 2004: Mocijska tvorba kao leksikografski problem (*Zbornik Dalibora Brozovića*, u tisku).

Ожегов, С. И., Шведова, Н. Ю. 1992: *Толковый словарь русского языка*. Российская Академия Наук. Москва.

Radčenko Marija 2002: Mocijska tvorba u hrvatskom i ruskom jeziku. *Suvremena lingvistika* 53/54. S. 195–203.

Sinclair John 1995: *Collins Cobild English Dictionary*. London: HarperCollins Publishers.

Sabljak Tomislav 2001: *Rječnik hrvatskog žargona*. Zagreb: L. B. Z.

Silić Josip 2002: Mocijska tvorba u hrvatskome jeziku. *Riječki filološki dani* 5. S. 481–487.

Simeon Rikard 1969: *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Zagreb: Matica hrvatska.

Stevanović Milivoj (ur.) 1996: *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. Beograd: Srpska akademija nauka – Institut za srpskohrvatski jezik.

Stramljič-Breznik Irena 2004: *Besodružinski slovar slovenskega jezika*. Maribor: Zora.

Šonje Jure 2000: *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga.

Zingarelli Nicola 1990: *Vocabolario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli.

Milica Mihaljević (Zagreb)

Barbara Štebih Golub (Zagreb)

Movierung im Kroatischen und im Serbischen

In der vorliegenden Arbeit wird die Movierung in der kroatischen und in der serbischen Sprache vom soziolinguistischen und lexikographischen Standpunkt analysiert. Es wird der Gebrauch von movierten Feminina in den beiden genannten Sprachen analysiert und es wird festgestellt, dass obwohl in serbischen Wörterbüchern movierte Feminina selbstständige Lemmata sind, sie in der Sprache seltener Gebrauch finden.

Milica Mihaljević
Barbara Štebih Golub
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Ulica Republike Austrije 16
10 000 Zagreb
mmihaljevic@ihjj.hr
bstebih@ihjj.hr